

Tohtoriopiskelija ohjaajan armoilla

Paapottu vai heitteille jätetty?

Onko tohtoriopiskelija kuoliaaksi ohjattu vai heitteille jätetty, kysyttiin seitsemännessä Studia Ethica -tilaisuudessa huhtikuun lopussa. Tilaisuudelle antoi taustaa julkisuudessa käyty keskustelu väitöskirjojen tasosta ja tohtoreiden määrästä. Esille nousivat myös väitösvaatimukset, jotka ovat nykyisin kovat ja ristiriitaisetkin: yhä nuorempien pitäisi väitellä yhä aikaisemmin ja julkaisuluettelo olisi kartutettava ripeässä tahdissa.

Tilaisuuteen oli lupautunut kertomaan kokemuksistaan neljä tohtoriksi valmistunutta tai piakkoin valmistuvaa. Jokainen heistä on valinnut erilaisen tien tohtorintutkintoon. Vuosi sitten väitellyt **Anu Mursula** teki väitöskirjansa Biocenter Oulun tutkijakoulussa.

Tutkijakoulussa ohjaus tapahtuu ryhmän sisällä. "Minulla oli hyvä tuuri, sillä pääsin valmiiksi ajateltuun projektiin. Ohjausta sain sopivasti, vaikka välillä tosin oli tilanteita, joissa olisin halunnut työskennellä itsenäisemmin", Mursula kertoi.

Kovin intensiivinen ohjaus syö Mursulan mielestä tutkijan omaa tieteellistä ajattelua ja ongelmanratkaisutaitoa. "Heitteille jätetyille nämä taidot saattavat kehittyä paremmiksi, mutta hänkin tarvitsee kannustusta. Väitöskirjan tekijää ei pidä kuitenkaan paapoa."

Tutkijakoulussa ryhmän ohjaajalla on Mursulan mukaan suuri merkitys. "On tärkeää, että hän pysyy ajan tasalla ja tietää, missä mennään."

Biocenter Oulun tutkijakoulussa väitöskirjan tekijät muodostavat nelihenkisiä seurantaryhmiä, joissa tutkijat tapaavat toisensa muutaman kerran vuodessa. Ryhmissä käydään läpi väitöskirjatyön tavoitteet, mahdolliset ongelmat, edistyminen ja aikataulu.

Vaikka näitä ryhmiä onkin Mursulan mukaan välillä kritisoitu turhiksi, hänen oma kokemuksensa niistä on positiivinen. "Siellä viimeistään huomaa, jos on kulkemassa väärään suuntaan", hän sanoo.

Villin tien valinnut eksyy ihan itse

Jari Mäntyjärvi on valmistumassa tohtoriksi teollisuuden parista. Hänen käyttöliittymäteknologioita koskeva väitöskirjansa on parhaillaan esitarkastuksessa.

Käytännössä Mäntyjärvi veti itse omaa tutkimusprojektiaan, joten vaikutusmahdollisuudet omaan tutkimukseen olivat suuret. Työtä edistivät yrityksen tarjoamat mahdollisuudet: innovatiivinen ympäristö, kunnianhimoiset tavoitteet, työvälineet ja palkitseminen. "Palkitseminen ei suinkaan ollut rahallista, vaan lähinnä ratkaisujen löytymistä tutkimusongelmiin", hän sanoo.

Teollisuudessa tutkimussuuntaukset kuitenkin muuttuvat nopeasti ja ideat pitää voida toteuttaa mahdollisimman pian. Lisäksi tutkimuksen tekoon yrityksessä liittyvät usein salassapitomääräykset: tutkijan pitää itse huolehtia tutkimustulosten suojaamisesta ennen niiden julkaisemista.

"Ohjausta sai hyvin, vaikkakin sen järjestäminen oli melko mutkallista. Erityisesti yksittäisten tutkimusongelmien kannalta ohjaus oli hyvää, koko väitöskirjan kannalta ei niinkään", Mäntyjärvi summaa.

"Villin ja vapaan" tohtoripolun valinnut kulttuuriantropologi **Taina Kinnunen** mietti, olisiko hänen kehonrakennukseen liittyvästä väitöskirjastaan tullut toisenlainen, jos hän olisi tehnyt sen tutkijakoulussa. "Olisiko aihetta tai käsittelytapaa ylipäättäen hyväksytty?" hän kyseli.

Humanistisilla aloilla väitöskirjan tekijä etsii aiheen yleensä oman professorinsa erikoisalalta, jolloin sekä hyvä ohjaus että rakentava kritiikki ovat selviö. "Kun aihe on ulkopuolelta, väitöskirjan tekijä melkein päkerjää verta nenästään", Kinnunen paukautti. Hän muistutti, että väitöskirja on tekijän ja ohjaajan yhteinen projekti, jolloin ohjaajan on otettava vakavasti myös ohjauksen antaminen.

Väittelijä tarvitsee jälkihoitoa

Taina Kinnusen mielestä myös "villissä" tavassa voi ottaa mallia tutkijakouluista. "Väitöskirjan tekijät voivat kokoontua pari, kolme kertaa vuodessa keskustelemaan. Tekemisistään kannattaa pitää myös päiväkirjaa", hän neuvoi. Hän korosti myös verkoston luomisen tärkeyttä.

Moni väittelijä kokee tyhjiyttä monivuotisen tutkimustyön ja väitöstilaisuuden jälkeen. Kinnusen mielestä hyvään väitösprosessiin kuuluu olennaisesti myös jälkihoito.

Sairaalalääkäri **Petri Lehenkari** heitti, että väitöskirjan voi saada valmiiksi myös ohjauksen ansiosta. Hän teki väitöskirjansa professori **Kalervo Väänäsen** tutkimusryhmässä, jossa sai itse pitkälti päättää omasta tutkimuksestaan huolimatta siitä, että ryhmässä sai myös hyvää ohjausta. "Ohjausta saa, jos osaa vaatia. Ohjauksen puutteesta ei aina voi syyttää työn ohjaajaa", Lehenkari painotti.

Tarvitaanko tohtori vai väitöskirja?

Tilaisuuden paneelissa todettiin, ettei tohtorintutkintoa arvosteta tarpeeksi. Julkisella sektorilla esimerkiksi koulutoimessa tohtoreiden on vaikea saada virkoja ja hammaslääkäreilläkin väittelemisestä näyttää olevan selvää haittaa viranhaussa.

Biocenter Oulun koordinaattori, dosentti **Sinikka Eskelinen** muisteli, miten tutkijakoulujen tulo teki väittelijästä tärkeän: tämä toi tutkinnollaan rahaa yliopistoon. "Mutta pitääkö joka tollosta tehdä tohtori? Tarvitaanko yliopistossa se (väitös)kirja vai se ihminen?" hän kyseenalaisti.

Hän oli sitä mieltä, että väitöstutkijaa pitää myös paapoa ja huolehtia siitä, että tutkijalla on koko ajan loiva ylämäki.

Professori **Helena Sulkala** suomen ja saamen kielen ja logopedian laitoksesta muistutti, etteivät kaikki väitöskirjan tekijät halua tiivistä ohjausta. Hän on huomannut, että väitöstutkimusta työn ohessa tekevät tarvitsevat sitä kuitenkin eniten.

Panelisteja huolesti myös tutkinnon jälkeinen elämä. Professori **Pekka Pamilo** biologian laitoksesta pohti, kuinka tutkijakoulut voivat tarjota vastavalmistuneelle mahdollisuuksia erilaisiin työtehtäviin tai miten ne valmistavat tutkijaa työelämään. (AMR)

Anna-Maria Raudaskoski
Oulun yliopiston Tietopisto-lehti 15.5.2003